

Asia: VN/21000/2020

Lausuntopyyntö: Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta: koronaviruksen tartuntaketjujen katkaisua tehostavan tietojärjestelmän rajat ylittävän käytön yhteydessä tapahtuva henkilötietojen käsittely

Lausunnonantajan lausunto

Voidaanko ehdotetulla koronaviruksen tartuntaketjujen katkaisua tehostavan tietojärjestelmän rajat ylittävän käytön avulla saavuttaa hyötyjä?

Ei kantaa

Onko esityksessä asianmukaisesti otettu huomioon henkilötietojen ja yksityisyyden suojaan liittyvät näkökohdat?

Kyllä pääosin

Onko esityksestä aiheutuvat vaikutukset arvioitu asianmukaisesti?

Ei kantaa

Muut huomiot esityksestä

Yleiset kommentit

Esitysluonnoksen tavoitteena on mahdollistaa EU- ja ETA-maissa sekä Sveitsissä kehitettyjen mobiilisovellusten yhteentoimivuus siten, että näiden maiden sovellusten käyttäjät voisivat saada tiedon mahdollisesta altistumisestaan omaan sovellukseensa, kun he ovat kohdanneet henkilön, jolla on käytössään toisessa EU- tai ETA-maassa tai Sveitsissä kehitetty sovellus. Yhteentoimivuudella voisi esitysluonnoksen mukaan olla vaikutusta myös matkustusrajoitusten purkamiseen, kun tartuntaketjujen katkaisu voisi tehostua myös rajat ylittävissä tilanteissa. Tällä tavoitellaan esitysluonnoksen mukaan osaltaan myönteisiä vaikutuksia sisämarkkinoiden ja yhteiskunnan toimintaan.

Oikeusministeriön mielestä esitysluonnokseen ja sen tavoitteisiin voidaan yleisesti ottaen suhtautua positiivisesti.

Esitysluonnoksessa olisi mahdollisuuksien mukaan jatkovalmistelun aikana syytä kuvata tarkemmin sitä, miten sovelluksia on otettu käyttöön muissa yhteentoimivuuteen osallistuvissa maissa ja minkälaisia sovelluksista saadut hyödyt ovat olleet.

Ehdotettu 43 i §

Ehdotettua 43 i §:n 2 momentin luovutussäännöstä tulisi oikeusministeriön mielestä täsmentää perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaisesti siten, että viranomainen voi luovuttaa 43 c §:n 2 momentin 3 kohdassa tarkoitettuja tarpeellisia tietoja (vrt. voimassa olevan lain 43 e §:n 1 momentti).

Oikeusministeriö kiinnittää huomiota myös siihen, että ehdotetun 43 i §:n 2 momentin ja 43 c §:n 2 momentin 6 kohdan suhde ei ole täysin selvä. Mainitun 6 kohdan mukaan tietojärjestelmän käytön yhteydessä saisi käsitellä 43 i §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa tietoa tietojärjestelmän rajat ylittävään käyttöön liittyvistä maista. Mainituissa 43 i §:n 2 momentissa säädettäisiin Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen oikeudesta salassapitosäännösten estämättä luovuttaa 43 c §:n 2 momentin 3 kohdassa tarkoitettuja tietoja toisen valtion viranomaiselle. Komission täytäntöönpanopäätöksen (EU) 2020/1023 mukaan yhdyskäytäväpalvelun kautta voidaan vaihtaa ja käsitellä muun muassa asiaan liittyviä maita ja avainten alkuperämaata koskevia tietoja. Jatkovalmistelun aikana esitystä tulisi selkeyttää tältä osin ja arvioida, tulisiko luovutussäännöksen koskea myös koskea myös 43 c §:n 2 momentin 6 kohdassa tarkoitettuja maatietoja.

Lain voimassaolosäännöksen muuttaminen

Esitysluonnoksessa ehdotetaan lain voimassaolosäännöstä muutettavaksi siten, että laki olisi voimassa väliaikaisesti 31.12.2021 saakka. Esitysluonnoksen mukaan vaikka covid-19-rokotteen kehitystyö jatkuu aktiivisesti, on epätodennäköistä, että rokotuksilla saavutetaan pandemian merkittävää hidastumista vuoden 2021 aikana. Tartuntaketjujen katkaisua tehostava tietojärjestelmä on yksi osa epidemian hallintaa.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on tulkintakäytännössään ottanut kantaa covid-19-epidemiaan liittyvien määräaikaisten lakien voimassaoloon. Valiokunnan mukaan sääntelyn oikeasuhtaisuuden kannalta merkitystä on sillä, että ehdotetun lain on tarkoitettu olevan voimassa väliaikaisesti (PeVL 7/2020 vp).

Tartuntatautilakia koskevaa esitystä HE 137/2020 vp arvioidessaan eduskunnan perustuslakivaliokunta viittasi aiempaan tulkintakäytäntöön, jonka mukaan koronavirusepidemian johdosta säädettyjen perusoikeusrajoitusten voimassaolo on rajattava välttämättömään (esim. PeVL 14/2020 vp, s. 6). Valiokunta piti vuoden 2021 loppuun ulottuvaa voimassaoloaikaa poikkeuksellisen pitkänä verrattuna muihin tähän mennessä epidemian vuoksi säädettyihin perusoikeuksia rajoittaviin lakeihin. Valiokunnan mukaan näin pitkä voimassaoloaika on ristiriidassa perustuslakivaliokunnan tähän asti omaksuman soveltamiskäytännön kanssa (PeVL 32/2020 vp).

Toisaalta mietinnössään PeVM 23/2020 vp perustuslakivaliokunta arvioi eduskunnan työjärjestykseen covid-19-epidemian vuoksi ehdotettua määräaikaista sääntelyä (PNE 3/2020 vp) ja pidensi sääntelyn voimassaoloajan syyskuun 30. päivään 2021 ehdotetun 30. päivän kesäkuuta 2021 sijasta. Eduskunnan työjärjestyksestä koskeva ehdotus ei koskenut perusoikeuksia.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen on tartuntatautilain 43 a §:n 5 momentin mukaan joka tapauksessa huolehdittava, että tietojärjestelmä on käytössä vain niin kauan kuin se on tarpeellista covid-19-tartuntaketjujen katkaisemiseksi. Tartuntatautilain 4 a luvussa tarkoitettujen henkilötietojen käsittelyn edellytyksenä on muiden vaatimusten täyttymisen ohella rekisteröidyn etukäteinen suostumus. Esityksessä ei siten ole kyse sen kaltaisesta pakottavasta ja velvollisuuksia asettavasta sääntelystä kuin edellä mainitussa esityksessä HE 137/2020 vp. Tästä syystä ja edellä mainittu perustuslakivaliokunnan mietintö PeVM 23/2020 vp huomioiden oikeusministeriö ei pidä ehdotettua voimassaolon pidentämistä välttämättä ongelmallisena, mutta esityksen jatkovalmistelussa on syytä vielä arvioida voimassaoloajan kesto välttämättömyydedellytyksen täyttymisen näkökulmasta ja tarpeen mukaan esimerkiksi täydentää esityksen perusteluja tältä osin.

Suurpää Helka
OM

Jaatinen Tanja
OM - Demokratia- ja julkisoikeusosasto